خبر

چرا به دیوان حافظ تفأل می‌زنیم؟

تفأل به دیوان خواجه شیراز، حافظ بخشی شیرین و جدایی‌ناپذیر از سنت‌های یلدایی ایرانیان است. اما چرا مردم شعر حافظ را نه تنها برای لذت هنری، بلکه برای پیش‌بینی آینده و چاره‌جویی در مشکلات خود می‌خوانند؟

شاید سه ویژگی توأمان که تنها در شخص حافظ تبلور یافته ، باعث شده‌است او چنین جایگاهی داشته‌باشد. اول این‌که شاعران از دیرباز زبان گویای ایرانیان بوده‌اند و شاعری هم که ارتباط محکمی با قرآن دارد، حافظ است. پس تفأل زدن با دیوان شاعری که کلماتش رنگ و بوی انس با قرآن دارد، جایگزین استخاره شده‌است که در تصمیم‌گیری‌های سخت با مقدمات و شرایط ویژه سراغش می‌رفته‌اند.

دوم این‌که ما اطلاعات بسیار اندکی از شخصیت و زندگی حافظ داریم. همین کمبود اطلاعات و کنجکاوی درباره شاعری به این اهمیت، باعث شده‌است پیرامون او افسانه‌های مختلف شکل بگیرد و این رازآلودگی باعث شده‌است توجه به او بیشتر و بیشتر شود. و سوم این‌که شعر حافظ همیشه دارای ابهام است. علاوه بر این، بی‌اعتنایی حافظ به رعایت وحدت مضمونی در طول غزل باعث شده‌است او امکان این را داشته‌باشد که در یک غزل، چند بیت با حال و هواهای متضاد و متفاوت را در کنار هم قرار دهد. به همین دلیل هرکس سراغ شعر او آمده، همیشه چیزی برای پاسخ دادن به نیاز روحی و درونی‌اش داشته‌است.

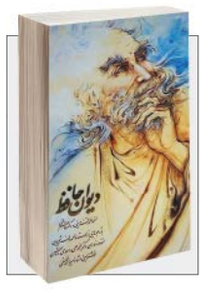

بسته پیشنهادی «جام جم» برای دوستداران مطالعه در طولانی‌ترین شب سال

«یلدا» بی‌کتاب، لطفی ندارد

آرش شفاعی
دبیر فرهنگ و هنر

آیین باستانی «یلدا» به‌صورتی بنیادین با اسطوره و ادبیات گره خورده‌است. خود این آیین از دل باورهای اسطوره‌ای بیرون آمده‌است و به‌دلیل خاصیت سیال و درازدامنگی تاریخی آن، درباره چندوچون و ریشه‌های آن اختلاف‌نظر هم زیاد است. گره‌خوردگی این آیین با میترائیسم و مسیحیت، در کنار گره‌خوردگی باورهای مختلف در دوره‌های گوناگون تاریخی که هرکدام چیزی بر آن افزوده‌اند و دلیل بحث‌های متعدد و گاه متضاد درباره یلدا و ریشه‌های آن نیز همین است.

اما یلدا به‌عنوان یکی از جشن‌ها و آیین‌های سنتی و کهن ایرانی، با ادبیات هم پیوند مستحکم و دیرینه‌ای دارد. خود مضمون یلدا و درازی آن در شعر فارسی بسیار مورد استفاده قرار گرفته‌است مانند این رباعی عبید زاکانی: ای لعل لبت به دلنوازی مشهور/ وی روی خوشت به ترکتازی مشهور/ با زلف تو قصه‌ای‌ست ما را مشکل/ همچون شب یلدا به درازی مشهور. و هم ادبیات در سنت‌های رایج یلدایی همیشه حضور داشته‌است. این ویژگی همه سنت‌های کهن ایرانی است که در آن ادبیات جلوه‌گری خاصی دارد. قصه‌گویی و شعرخوانی را در همه این جشن‌ها و آیین‌ها به‌صورتی پررنگ می‌شود دید. ایرانی در طول تاریخ خود همیشه هرگاه به شادی و حتی اندوه گرد آمده‌است، حرف خود را از طریق قصه و شعر بیان کرده و ادبیات در زبان گویای مردم بوده‌است. شاهنامه‌خوانی و حافظ‌خوانی بخش غیرقابل‌تفکیکی از این سنت‌ها بوده‌است و در کنار آن، مادران و مادربزرگ‌ها، هنر قصه گویی خود را به رخ می‌کشیدند و باعث می‌شدند سنت‌ها و قصه‌های برآمده از جان آگاه جامعه، در میان نسل‌ها جاری و ساری شود. در این مطلب، می‌خواهیم بسته‌ای از کتاب‌هایی را به خانواده‌ها پیشنهاد دهیم که هم درباره یلدا و سنت‌ها و ریشه‌های آن اطلاعات ارزشمندی به آنان بدهد و هم خوراک مناسبی برای قصه‌گویی در این شب طولانی باشد.

بابابرفی در شب یلدا

نویسنده: مژگان کلهر
ناشر: افق

مجموعه کتاب «کلاس اولی، کتاب اولی» کتاب‌هایی برای کودکان نوسوادی است که درس‌های ۱۱ تا ۱۳ کتاب فارسی اول دبستان را تمام کرده‌اند و می‌خواهند مهارت بیشتری در خواندن کلمه‌های تازه و جمله‌های طولانی‌تر پیدا کنند. کودکانی که در ابتدای مسیر فارسی آموزی هستند با خواندن داستان‌های سطح یک تا پنج می‌توانند مرحله‌به‌مرحله و گام‌به‌گام با حروف الفبا و صداهای بیشتری آشنا شوند، به‌مرور کتاب‌های پرحجم‌تری بخوانند، مهارت خواندن و نوشتن خود را ارتقا دهند و اعتمادبه‌نفس بیشتری پیدا کنند. یکی از کتاب‌های این مجموعه ویژه شب یلداست و اگر دانش‌آموز کلاس اولی در خانه دارید، می‌توانید این کتاب را که داستانی جذاب برای کودکان با موضوع یلداست در این شب خاطره‌انگیز به او هدیه بدهید.

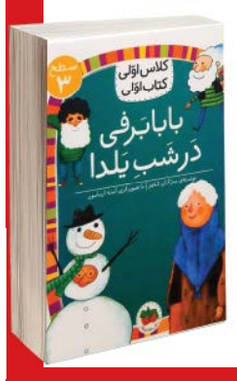

بازی با انگشت‌ها

نویسنده: مصطفی رحماندوست
ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

یکی از زیبایی‌های آیین‌های یلدا، ایجاد فرصتی برای همنشینی بزرگ‌ترها و بچه‌ها و بازی کردن با آنان است. یکی از کتاب‌هایی که می‌تواند در این زمینه به شما ایده بدهد و باعث سرگرمی کودکان باشد، «بازی با انگشت»هاست که در آن ۱۶ شعر و ۱۶ قصه از پنج انگشت دست، برگرفته از بازی ایرانی و کهن «لی لی لی لی حوضک» گردآوری شده‌است. در این کتاب همزمان، شعر، بازی، قصه و نمایش حضور دارد و در هر قصه منظومش، انگشت‌ها وارد ماجرای تازه‌ای شده و به بازیگرانی جدید و جاندار تبدیل می‌شوند و برای این‌که بتوانید به‌خوبی از پس بازی و نمایش برآیید، یک راهنما هم در هر صفحه با حروف کوچک‌تر آورده شده و برای هر قطعه شعر، روش قصه‌گویی و چگونگی انجام بازی ذکر شده‌است. ضمن این‌که کودک در کنار سرگرمی و بازی، با شنیدن قصه‌ها و شعرهای این کتاب، با مفاهیمی‌مانند ترتیب و اندازه آشنا می‌شود و درباره حیوانات، فصل‌ها، میوه‌ها و اعداد اطلاعاتی کسب می‌کند. بد ندیدیم یکی از شعرهای کتاب را برایتان ذکر کنیم: پنج انگشت بودند که روی یک دست زندگی می‌کردند . در یک روز بارانی... / اولی گفت: وای داره بارون می‌آد / دومی می‌گفت: شرشر ناودون می‌آد / سومی گفت: چتر ندارم بریم خونه، تر می‌شیم / چهارمی گفت: کوچک وکوچک‌تر می‌شیم / انگشت شست گفت: نمی‌ریم / روی سرمان چتر می‌گیریم / دستو با هم بچرخانیم / تا زیر بارون نمانیم

جشن شب یلدا

نویسنده: حمید سفیدگر شهانقی
ناشر: انتشارات ائلشن

نویسنده این کتاب سعی کرده‌است، جنبه‌های مختلف تاریخی، اسطوره‌ای و ادبی این جشن باستانی را بررسی کند. یلدا و میترائیسم نخستین موضوع پژوهشی کتاب است و نویسنده سپس به آیین‌ها، خوراکی‌ها، افسانه‌ها، قصه‌ها، ترانه‌ها، شعرها، متل‌ها، چیستان‌ها، بازی‌ها و باورهای مرتبط با این شب پرداخته‌است و کوشیده یلدا را در ادبیات رسمی‌فارسی و نیز ادبیات فولکور و شفاهی مورد بررسی قرار دهد. اگر می‌خواهید مجموعه اطلاعاتی درباره گذشته و سیر تاریخی برگزاری شب یلدا در نقاط مختلف ایران به دست آورید، خواندن این کتاب پژوهشی به شما کمک می‌کند در این حوزه با دانسته‌های جدید و جذابی مواجه شوید.

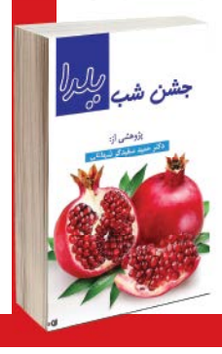

شب یلدا

نویسنده: علی بلوک‌باشی
ناشر: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی

علی بلوک‌باشی، پژوهشگری شناخته شده در حوزه مردم‌شناسی و فرهنگ عامه است و به همین دلیل کتاب وی در این حوزه، ارزش و اطلاعات خواندنی زیادی دارد.

البته نویسنده دراین کتاب هم مانند اغلب کتاب‌هایی که به این موضوع پرداخته‌اند، از ارتباط شب یلدا با مهر، میترائیسم و مسیحیت آغاز کرده‌است و بعد با توجه به این‌که این روز را زادروز خورشید و آغاز انقلاب زمستانی می‌دانسته‌اند، به اهمیت شب یلدا در زندگی برزگران و دهقانان پرداخته‌است.

نویسنده با اتکا به همین اهمیت تاثیرات زمستانی یلدا بر زندگی مبتنی بر کشاورزی و دامداری مردم، به چگونگی برگزاری این جشن در میان توده مردم روستایی پرداخته‌است. این کتاب ذیل مجموعه عنوان‌های «از ایران چه می‌دانیم؟» چاپ شده که به آیین‌ها و رسوم ایرانی‌ها می‌پردازد.

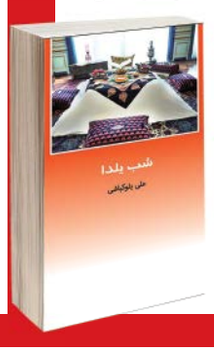

یلدا و شب چله از آغاز تا امروز

نویسنده: مجتبی برزآبادی‌فراهانی
ناشر: اوستا فراهانی

این کتاب که به تاریخچه جشن یلدا از دیرباز تا روزگار کنونی پرداخته، در سه فصل تدوین شده‌است. در فصل نخست موضوعاتی چون «شب چله و یلدا از دیرباز»، «یلدا و چله در فرهنگ‌ها و لغت‌نامه‌ها»، «آغاز سال در گاهشماری»، «چله بزرگ وچله کوچک»، «واژه‌شناسی یلدا و تولد حضرت مسیح(ع)»، «پیدایش و پیشینه تاریخی»، «یلدا و شب چله در آیین باستان»، «خرم‌روز و ارتباط با یلدا» و «یلدا و شب چله در منابع تاریخی و شعر شاعران» بررسی شده‌اند.

در فصل دوم، «آیین‌های یلدا در فرهنگ ملی در سراسر ایران»، «آیین‌های زمستانی مربوط به چله در ایران (کوسه وناقالدی)» و «سرماوپیرزن» مورد بحث قرارگرفته‌اند و در فصل سوم نیز «جشن‌ها، یلدا یا بزرگداشت تولد خورشید در روسیه» مورد توجه پژوهشگر قرار گرفته‌است. این کتاب از جمله پژوهش‌های جامع درباره تاریخچه و تنوع شب یلدا در طول تاریخ است.

آیین‌ها و جشن‌های کهن در ایران امروز

نویسنده: محمود روح‌الامینی
ناشر: آگاه

استاد فقید جامعه شناسی و مردم شناسی دانشگاه در این کتاب به موضوع دلایل مردم‌شناسانه ادامه حیات آیین‌های کهن ایرانی در جامعه امروز پرداخته‌است. او در این کتاب، جشن نوروز، شب یلدا، گاهنبارها، جشن سده آیین‌های سالانه مسیحیان در قره‌کلیسا، قالیشویان مشهد اردهال و پیوند میان جشن‌ها با باورهای دینی را مورد بررسی پژوهشگرانه قرار داده‌است. او در این آیین‌ها و جشن‌ها، زمینه‌های جذاب پژوهش‌های فرهنگ و آداب و رسوم جمعی را دیده و کوشیده علاوه بر مطالعه تفاوت‌ها وجزئیات آیین‌ها در هر منطقه ایران، نقاط اشتراک و ریشه‌ها را ردیابی کند؛ اشتراکاتی مانند زیاده‌روی در فراهم کردن خوراک، خوردن، آشامیدن، خندیدن، دست زدن و پایکوبی کردن با شور و هیجان گروهی، کم و زیاد و دگرگون شدن عادت‌ها و حرمت‌های خوردنی و آشامیدنی. در روزهای جشن به بازی گرفتن و مسخره کردن قدرت و حکومت، با وارونه جلوه دادن رابطه‌های اجتماعی و سیاسی و تظاهر به سرکشی و نافرمانی و...

ایستگاه نقد

کتاب جدید حسین انتظامی از چه حرف می‌زند؟

یک «مکث» روزنامه‌نگارانه

جعفر ربانی
نویسنده

اهالی فرهنگ حسین انتظامی را از رهگذر فعالیت‌های چند دهه اخیر او در مطبوعات، سینما و فضای مجازی به‌خوبی می‌شناسند. او به‌تازگی کتابی منتشر کرده به نام «مکث» که «درنگی در ۸۰ کتاب» است؛ کتاب‌هایی که لابد طی چند سال اخیر خوانده و اینک حاصل خوانده‌هایش را درباره هریک مکتوب و به صورت کتاب به اهل کتاب و کتابدوستان عرضه کرده است. اولا باید گفت این سنت و سیره نیکویی است که اهل کتاب خوانده‌های خود را با دیگران در معرض اشتراک و تبادل‌نظر قرار دهند تا از این طریق، به‌اصطلاح، گفتمان کتابخوانی در جامعه تقویت شود که طبعا رشد فرهنگی جامعه را به دنبال خواهد داشت. کتاب مکث مصداق چنین سنت و سیره ای است. ثانیا مکث نشان می‌دهد که نویسنده، شاید به حیث تحصیلات فنی خود در دانشگاه‌های تهران و سپس شریف، نگاهی فراتر از نگاه مالوف خوانندگان صرف داستان، رمان، ادبیات و امثال اینها به کتاب دارد. او در حقیقت عرصه‌های گوناگونی را در این حوزه مدنظر داشته است و لذا ما با انواع کتاب‌ها، هم از نظر عنوان، هم از نظر موضوع و هم از نظر کمیت مطلبی که درباره هر کتاب نوشته، یعنی از یک صفحه تا چندین صفحه، روبه‌رو هستیم.

ثالثا این‌که کتاب با شم روزنامه‌نگارانه تحریر شده است. به عبارت دیگر خوانندگان این کتاب نباید انتظار داشته باشند که در این اثر لزوما و تماما با کتاب‌هایی اسم و رسم‌دار، پرفروش و همه‌پسند آشنا خواهند شد؛ هرچند کتاب‌هایی از این دست هم در آن کم نیست. برعکس.

این خوانندگان، جوان و طالبان دیدگاه‌های جدید هستند که می‌توانند از خواندن این کتاب طرفی ببندند و چه بسا هرکدام از این ۸۰ کتاب، بتواند راهی تازه جلوی پای آنها بگذارد تا آن را ادامه دهند. اما اکنون ببینیم عنوان ۸۰ (و عملا ۸۱) کتابی که در مکث معرفی و نقد شده چیست؟ باید گفت نویسنده، شاید باز هم به تأسی از مشی روزنامه‌نگارانه‌اش، برای هر مطلب عنوانی متفاوت با نام کتاب برگزیده و تنها در پایان نوشته نام کتاب و نویسنده (و مترجم) را آورده است. بدین ترتیب با مرور فهرست کتاب نمی‌توان اسامی کتاب‌ها را دانست که این را می‌توان باوجود زیبایی کار، نقصی دانست.

اکنون چند نکته را نیز متذکر می‌شویم. ۱- تنوع کتاب‌ها که همه کتاب‌های به‌روز هستند و نه کلاسیک از جاذبه‌های کتاب است. از این رو «مکث» را باید کتابی دانست که می‌تواند در میان دوستان کتابخوانی که به دنبال کتاب‌های روز هستند، دست به دست شود تا هرکس به فراخور حال خویش بخش‌هایی از آن را بخواند. ۲- سیاق قلم نویسنده از معرفی یک کتاب در یک صفحه تا تفسیر و توضیح مفصل درباره کتابی دیگر در چند صفحه، و البته نقد و انتقاد از آن، گسترده است بنابراین «مکث» را می‌توان بیشتر کتابی در حوزه نقد به‌شمار آورد تا معرفی صرف کتاب. ۳- در فرصت اندکی که نگارنده در اختیار داشتم و پاره‌ای از عنوان‌ها را مطالعه کردم، چند کتاب را قابل توصیه جدی یافتم؛ ازجمله و تنها به عنوان نمونه، ملت عشق به خاطر توجه انتظامی به نویسنده کتاب که در واقع مولوی را عثمانیزه کرده و برتصوف و نه عرفان بیشتر تکیه نموده است. و سخن آخر! در تاریخ چهارشنبه بیست و پنجم آبان از این کتاب، در اندیشگاه کتابخانه ملی، رونمایی شد. از چند چهره‌های فرهنگی دعوت شده بود درباره کتاب سخن بگویند. آنها نیز سخن گفتند اما بیش از آن‌که حاضران را با محتوای کتاب و دست‌کم معرفی پاره‌ای از کتاب‌های معرفی‌شده، آشنا سازند؛ سخنانی کلی و البته سودمند درباره کتاب گفتند، چنانچه اگر یکی از آنان (جناب سیدعباس صالحی) اشاره‌ای به معرفی کتاب ملت عشق نمی‌کرد و چند نکته انتقادی راجع به آن نمی‌گفت، حاضران در مجلس از همین اندک اطلاع هم نسبت به محتوای کتاب محروم می‌شدند.

برای خواندن متن کامل کیوآرکد را اسکن کنید

چهره

طراح حرم شاهچراغ درگذشت

ایرج اعتصام، معمار معاصر و شهرساز در سن ۹۲ سالگی در شهر سن خوزه آمریکا درگذشت.

اعتصام که دارای مدرک دکترای معماری از دانشگاه فلورانس در سال ۱۳۳۹ بود، از سال ۱۳۵۰ به عنوان کارشناس ارشد طرح‌ریزی منطقه‌ای سازمان ملل متحد و عضو کانون کارشناسان رسمی دادگستری از سال ۱۳۵۲ فعالیت کرد. این هنرمند مدیریت و طراحی پروژه‌هایی مانند مجموعه حرم شاه‌چراغ شیراز، پردیس دانشگاه سیستان و بلوچستان، شهر جدید لتیان، مجموعه‌های جهانگردی محلات، سرعین اردبیل، لاهیجان و... را برعهده داشته است. از جمله آثار تألیفی ایرج اعتصام می‌توان به ترجمه کتاب عقاب دو سر، از گذشته تا آینده اسکان بشر، ترجمه کتاب معماری اسلامی، فرم، عملکرد و معنی اثر و ... اشاره کرد. از مسئولیت‌های وی می‌توان به دانشیاری دانشگاه ملی ایران، دانشیاری دانشگاه تهران، رئیس دفتر فنی دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران، مؤسس و مدیرعامل مهندسین مشاور امکو، استاد معماری و شهرسازی دانشگاه تهران، استاد مدعو در دانشگاه واشینگتن در سیاتل، محقق مرکز مطالعات شهری دانشگاه کالیفرنیا در برکلی، مدرس دانشگاه برکلی آمریکا و ... اشاره کرد./ ایسنا

جشنواره

معیارهای داوری شفاف باشد

مریم برادران، نویسنده و برگزیده و عضو هیات‌علمی دوره‌های مختلف جایزه جلال آل‌احمد تاکید دارد که برای رسیدن به اهداف اصلی جوایز ادبی باید در تعیین معیارهای داوری اطلاع‌رسانی شفاف انجام شود و نیز برای جشنواره‌ها شاهد جریان‌سازی و پویایی ادبیات با تدارک برنامه‌های مستمر باشیم. این نویسنده با اشاره به این‌که اطلاع‌رسانی و شفاف‌سازی معیارهای داوری در جوایز ادبی مهم و ضروری است، گفت: این امر کمک می‌کند نویسنده بتواند به ارزیابی اولیه اثر خود بپردازد. از سوی دیگر باید توجه داشت جشنواره محدود به یک روز نیست و مراسم اختتامیه محل عرضه و نمایش بخشی از چرخه تولید محصولات ادبی در جامعه است که انتخاب و تعریف موضوع، تولید، توزیع و سرانجام نقد و بررسی آن را در برمی‌گیرد. متاسفانه در کشور ما نقد و گفت‌وگو و خوانش کتاب‌ها مغفول مانده و نیکوست حداقل محافلی برای گفت‌وگو و نقد درباره آثار برگزیده جشنواره‌ها تدارک دیده شود. تأکید بر این نکته ضروری است که جشنواره‌ها نه نقطه پایان هستند و نه هدف. / ایبنا

قاب

شاعری که معلم بود

یکی از مناسبت‌های این هفته، سالگرد درگذشت عباس یمینی شریف است که همه او را با شعر «من یار مهربانم» می‌شناسند. اما یمینی شریف شاید بیشتر از شاعری، همه عمرش را در راه معلمی صرف کرد. او که در دهه ۳۰ شمسی از دانشگاه کلمبیای آمریکا مدرک فوق‌لیسانس آموزش کودکان گرفته‌بود، مجموعه آموزشی «روش نو» را از کودکستان تا آخر راهنمایی تاسیس کرده‌بود. این مجموعه، یکی از مدارس موفق تهران در آن زمان بود. در این عکس او را (سمت چپ) در یکی از کلاس‌های این مدرسه می‌بینید. / عکس: موسسه پژوهش‌های تاریخ ادبیات کودک